

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Мария Василева Тотева, дмн

на дисертационен труд, представен от Мариана Маринова Ангелчева
на тема: „Спортът като средство за социална адаптация на деца
лишени от родителски грижи” с научен ръководител доц. д-р Диана
Димитрова, доктор за присъждане на образователната и научна
степен „Доктор” по професионално направление

7.4. Обществено здраве

Многобройни са изследванията върху ролята на спорта в различни аспекти на човешкото развитие. Сравнително малко са проучванията за влиянието на спортните занимания върху социалната адаптация на деца лишени от родителски грижи. Тази проблематика е предмет на настоящата дисертация, което определя актуалността на изследователската теза.

Трудът е в обем от 170 стр., онагледен с 8 таблици и 59 фигури. Библиографският списък е от 228 заглавия, от които 29 на кирилица и 199 на латиница.

След кратко въведение е извършено подробно обсъждане на специализираните институции за отглеждане на деца лишени от родителски грижи (ДЛРГ); физическо и психо-социалното им развитие с техните специфични характеристики; социалната адаптация в детско-юношеска възраст и най-подробния раздел (10 стр.) – ролята на спорта за въздействие върху цялостния статус на посочения контингент.

Литературният обзор е извършен професионално с голяма компетенция и дава основание за адекватни заключения.

Представената работна хипотеза е добре обоснована и произтича от обсъдения библиографски масив.

Целта на изследването е ясно и изчерпателно формулирана. Произтичащите от нея 6 задачи са конкретни и определят насоките за

реализиране на научния проект, като последната представлява логичен завършек на цялостното проучване.

Създадена е стройна организация на експеримента като отбелязвам много положителния факт, че обхванатите 171 деца са от ДДЛРГ, намиращи се в различни райони на страната, което е предпоставка за по-голяма обективност на резултатите.

Контингентът е групиран в два модела – по възрастово-полов признак от 7 до 14 години и съобразно двигателната активност т.е. спортуващи и неспортуващи.

Докторантката може да бъде поздравена за богатата изследователска програма, която е осъществена в няколко направления – антропометрични измервания на соматичното развитие (13 признака); състав на телесната маса и оценка на хранителния статус (6 теста); физическата дееспособност по „Eurofit за деца” (6 теста); 4 вида анкети (ниво на обща физическа активност; компетентност, ниво на социална адаптация; самооценка за качеството на живот), всяка с множество подскали за отделни значими характеристики.

Обработката на получените данни е осъществена с информативни статистически методи.

Извършен е професионален анализ на получените резултати съобразно отделните направления на изследването. При всички е използван еднозначен модел на обсъждане, а именно възрастовите промени на признаците в междуполов аспект и сравнителен коментар между параметрите на децата от домовете и общата популация, като последните данни са публикувани от БАН през 2012 г.

Анализирането на доказателствения материал дава основание на М. Ангелчева за заключения относно изоставане в соматичното развитие на ДДЛРГ, както и по-късна поява на диморфизните различия, в сравнение с тези отглеждани при семейни условия.

В раздел 3.2. се анализира състава на телесната маса чрез процента на телесните мазнини, активната телесна маса и индекса на

охраненост (BMI). Особено голям интерес представлява определянето на хранителния статус на изследвания контингент според препоръчани от СЗО индекси. Тези резултати показват ниска охраненост и по-слабо мускулно-скелетно развитие в сравнение с българските подрастващи, вследствие на хранителна депривация в по-ранни етапи от живота им. По този проблем у нас са провеждани единични проучвания, поради което обективната информация има голяма значимост.

Базова предпоставка за реализиране на поставената цел е определяне на физическата дееспособност на децата лишени от родителски грижи. Изпълнението на тази задача се базира на изследваните 6 теста от програмата Еврофит. Те са статична сила на дясна и лява ръка, абсолютна мускулна издръжливост, равновесна устойчивост, взривна сила на долните крайници, бързина на бягане, гъвкавост. Всеки един от тях следва утвърдения модел на интерпретация от предишните раздели като съществени се явяват резултатите на спортуващите деца. Те превъзхождат тези свои връстници от домовете, които нямат допълнителни спортни занимания. Много важно е заключението, че спортът е фактор за преодоляване на различията във физическата дееспособност между ДЛРГ и възрастовите групи на децата, отглеждани в семейна среда.

Последната част на докторския труд е посветена на основната цел на научната теза, а именно ролята на спорта като средство за социална адаптация на отглежданите в домове деца. Използваните подробни анкети предоставят богат информационен масив, който дава възможност за многостранна информация относно различни компоненти в социалния статус на изследваните. Той е обсъждан подробно в сравнителен план между спортуващи, неспортуващи и българската популация. Те установяват, че извънкласните спортни занимания подобряват субективното усещане за физическо и психическо благополучие, повишават качеството на живот, компетентността в различни направления, както и степента на социализация.

Като цяло анализът на резултатите е много добре онагледен с информативни фигури и съответни обобщения в края на отделните раздели, което улеснява възприемането на многобройните данни.

Дисертацията завършва с 7 извода, обективно отразяващи изпълнението на поставените изследователски задачи.

Предлагат се 2 препоръки, които са насочени към организиране на системни спортни занимания в посочените институции.

По-същественият принос на представения труд могат да бъдат формулирани, както следва:

- Извършеното многокомпонентно научно проучване е с ясно изразена социална значимост, тъй като третира важен за обществото проблем.

- По обективен начин се установяват положителните промени в морфологичните и функционални признаци на подрастващите от посочените специализирани институции.

- Доказана е ролята на спортните занимания върху цялостното развитие на деца лишени от родителски грижи като фактор за подобряване на социалната им адаптация и качеството на живот.

- Използваните подходи за определяне хранителния статус на институционализираните подрастващи обогатява методиката на изследване при подобен контингент индивиди.

- Предложени са конкретни препоръки за оптимизиране на двигателната активност на ДЛРГ с оглед тяхната социализация.

При подробното ми предварително запознаване с труда съм представила ред забележки, които дисертантката е взела предвид при окончателното му оформление.

Чрез 3 публикации и 5 научни съобщения са обсъдени основни резултати на проекта.

Авторефератът отговаря на необходимите изисквания.

Заклучение

Децата са бъдещето на всяка нация, което налага разработване и апробиране на различни програми за тяхното комплексно развитие. Поради това дисертацията на тема „Спортът като средство за социална адаптация на деца лишени от родителски грижи“ заслужава висока оценка. Докторантката под ръководството на нейния научен ръководител е извършила подробно изследване, което обогатява научната литература и цялостната практическа дейност при посочения специален контингент.

Въз основа на изказаното ми становище с най-голяма убеденост предлагам на Уважаемото научно жури да удостои гл. ас. д-р Мариана Маринова Ангелчева с образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление 7.4. „Обществено здраве“.

Рецензент:

проф. д-р Мария Тотева, дмн